

Boomspecialisten Herman Best en Jordy Jacobs bij een boom die zij graag willen behouden

‘Onze hoofdvraag is: hoe zorg je voor boombehoud?’

Ommetje langs Amsterdamse grachten met boomspecialisten Herman Best en Jordy Jacobs

Amsterdam staat voor de enorme uitdaging om oude bruggen en 200 kilometer aan kademuren te renoveren of te vervangen.

De aanwezige bomen maken de klus nog complexer dan die al is. Daarom zijn boomadviseur Herman Best en zijn boomteam nauw betrokken bij het Programma Bruggen en Kademuren (PBK) van de gemeente. In het kader van de rubriek ‘Ommetje met...’ van dit vakblad ging uw redacteur naar de hoofdstad om eens bij te praten met Herman Best en uiteraard langs de grachten te lopen.

Auteur: Wijnand Meijboom

Best heeft zich bij de gemeente Amsterdam ontwikkeld tot een echte boomspecialist. Na zijn opleiding aan het mbo en het hbo trad hij in dienst van de gemeente Heerhugowaard. Daar had hij maar weinig 'groene' collega's met wie hij kon samenwerken om te zorgen voor de 30.000 bomen in die gemeente. In 2016 kwam hij in dienst bij de gemeente Amsterdam. Daar zijn voor alle groendisciplines wel veel mensen beschikbaar. Dat moet ook wel, in een stad met alleen al 300.000 geregistreerde straat- en laanbomen.

In de planvorming van allerlei projecten houdt hij zich als adviseur van het Ingenieursbureau bezig met bomen, vooral in Amsterdam-Centrum en Amsterdam-West. De resultaten van onderzoek naar de gevolgen van infrastructurele werken voor bomen worden vastgelegd in bomeneffectanalyses. Ook de inrichting van groeiplaatsen voor bomen is een belangrijk aandachtspunt in dergelijke projecten. 'De contractkant vind ik ook bijzonder interessant. Kan een aannemer voldoen aan de eisen die wij als gemeente stellen? Hierbij is een integrale ontwerpogave belangrijk. Met alle disciplines moeten we tot een oplossing komen. Dat is altijd spanning en sensatie', zegt de adviseur bomen. Voor het Programma Bruggen en Kademuren is hij officieel 'disciplinetrekker bomen'. Het werk doet hij samen met zijn vier man sterke boomteam.

Stutpalen

Bij onze wandeling langs de kades ontmoeten we Jordy Jacobs van dit boomteam. Aan de Recht Boomssloot wordt deze ochtend gewerkt aan de oude stutpalen van een brug. De smalle gracht ligt vol met boten en daarop staan

Bij deze kade staan de bomen wat verder van de rand dan op de meeste plaatsen.

'Amsterdam is de wereldhoofdstad van de iepen. Al 400 jaar geleden werd deze boomsoort in de stad geplant'

kraanmachines om nieuwe palen in de grond te duwen. Vooraf is uiteraard alles doorgesproken en opgemeten. Toch werd Jacobs gebeld met de mededeling dat de kranen last hadden van dunne takken van de aanwezige bomen. 'Wij werken gelukkig goed samen met de Bomenploeg Amsterdam. Zo kon ik snel regelen dat hier nog wat gesnoeid werd, waardoor het werk gewoon kon doorgaan.'

Dit voorbeeld laat zien hoe Best en zijn team hun werk benaderen: problemen zijn er om opgelost te worden. En uitdagingen zijn er

voldoende bij de enorme renovatieklus van de historische kademuren. 'Onze hoofdvraag is: hoe zorg je voor boombehoud?', vertelt Best. 'Lukt het ons om de bomen te behouden en de oude kade te vervangen? Deze simpele vraag is niet eenvoudig te beantwoorden.' Bomen in de Amsterdamse grachtengordel zijn tegelijkertijd geliefd én een sta-in-de-weg bij het werk aan de kademuren. Naast platanen en lindes staan er voornamelijk iepen langs de kades. Bij elkaar zijn tot nu toe 2000 bomen in beeld gebracht in het kader van het PBK (zie kader). 'Amsterdam is de wereldhoofdstad van de iepen. Al 400 jaar

Deze woonboten zijn tijdelijk verplaatst om het werk aan de kade waar ze normaal liggen mogelijk te maken.

De oudste iep die nu langs de grachten staat

Herman Best

Jordy Jacobs

geleden werd deze boomsoort in de stad gepland. Op enkele plaatsen aan de oude grachten kun je dat nog zien aan de tussenruimte tussen twee bomen, die precies 7,36 meter is, twee zogenoemde Amsterdamse roedes, een lengtemaat uit die tijd.

Hollandse iep

Best: 'Bij het herstel van de kademuren doen we ons best om vooral beschermwaardige, dus ook monumentale bomen zo veel mogelijk op hun plek te houden.' Ook voor andere bomen is de insteek om ze te behouden, maar een aanzienlijk deel zal toch verplant of eventueel gekapt moeten worden, is de verwachting van Best en zijn team. 'We moeten echter altijd alles onderzoeken en in kaart brengen, en het met goede argumenten duidelijk kunnen maken als een boom onverhoopt toch moet verdwijnen. We zijn daarbij heel zorgvuldig. De nieuwe bomen planten we aan in optimale groeiplaatsen langs de kademuren. Het sortiment bestaat uit diverse soorten iepen, die passen in het ruimtelijk beeld van de gracht. We gaan ook Hollandse iep aanplanten op diverse plekken.'

Dat niet elke iep op zijn plaats kan blijven staan, heeft te maken met de enorme complexiteit van de renovatieklus. Best: 'In dit project komt alles samen: geotechniek, constructietechniek, het boomtechnische aspect, bestrating en riolering, kabels en leidingen, en het grondwater, niet te vergeten.' Hoe de boomwortels onder de grond verspreid zijn, is natuurlijk niet zichtbaar. Ook kan de kroon van sommige bomen, vooral van de karakteristiek Hollandse iep, soms erg overhangen en zo het werk eronder onmogelijk maken. Best: 'Er zitten zoveel haken en ogen

aan dit project. Ik hamer er altijd op dat behoud weliswaar de insteek is, maar helaas niet in alle gevallen mogelijk. Dat kan ook bij de uitvoering nog blijken.'

Maatwerk

Daar komt nog bij dat de ondergrond in Amsterdam slappe bodemlagen heeft, zoals veen. Voor de verankering van kademuren moet vaak tot de tweede zandlaag geboord worden. Best en zijn team laten zich niet ontmoedigen door de complexiteit van het vraagstuk. Voor elk zogenoemd rak (de benaming voor een stuk kade tussen twee bruggen) zoeken de boomadviseurs naar maatwerk. Verschillen de omstandigheden al per rak, ook binnen een rak kunnen er voldoende uitdagingen zijn. Jacobs noemt als voorbeeld een kademuur waarvan delen in verschillende periodes geconstrueerd of hersteld zijn. 'Om de complexiteit helemaal compleet te maken, was er ook nog een boom die precies op de grens van twee van die verschillende delen stond.' Voor 'boomteam Herman' een leuke klus.

De gemeente Amsterdam heeft de markt uitgedaagd om innovatieve manieren te verzinnen voor de aanpak van de kademuurvernieuwing, waarvan boombehoud uiteraard een onderdeel is. Drie partijen zijn geselecteerd om komend jaar hun oplossing in de praktijk te brengen. 'De opdracht is om de kademuren zo snel mogelijk te vervangen met zo min mogelijk overlast. Daarbij wordt uiteraard ingezet op boombehoud. Ik ben heel benieuwd of het gaat lukken, zo blikt Best vooruit. 'Elke partij test zijn aanpak op een rak. Het is heel spannend hoe dit uitpakt voor het boombehoud.' Of de bomen zelf ook een deel zijn van de problemen met de oude kademuren, is niet duidelijk. Een boomwortel die zijn weg kiest door een bestaande scheur, kan die scheur uiteraard verergeren. 'Er zijn situaties waarin de boom de kademuur vasthoudt of de kade juist de boom ondersteunt. We noemen dit ook wel gewapende grond. Maar er is ook veel wat we niet weten over de relatie tussen bomen en kademuren. Daarom doen we daar ook onderzoek naar', zo verduidelijkt de gemeentelijk adviseur.

Communicatie

Zijn de planvorming en aanpak al complex, de communicatie hierover met de inwoners moet ook niet onderschat worden. 'In Amsterdam is een boom soms heiliger dan een koe in India. Dat snap ik ook, want groen in een stad is heel belangrijk. Niks doen aan de oude kademuren is

Programma Bruggen en Kademuren

In het kader van het Programma Bruggen en Kademuren zijn vanwege de vernieuwingsopgave tot nu toe circa 2.000 bomen beoordeeld langs circa 120 raken, veelal in de stadsdelen Centrum en West. De bomen zijn gecategoriseerd in beschermwaardige bomen (monumentale bomen en beeldbepalende potentieel monumentale bomen), jonge verplantbare bomen en bomen die gekapt moeten worden zodra het werk begint.

Bij de kademuurvernieuwing van de eerste 60 raken, de komende vijf jaar, gaat het om ongeveer 500 bomen, onderverdeeld in 110 beschermwaardige bomen, 150 mogelijk verplantbare bomen en 240 bomen die waarschijnlijk gekapt worden.

Best: 'Als boombehoud of verplanting niet haalbaar is, moeten we de boom kappen. Daarnaast kan het zijn dat we bomen in slechte staat tegenkomen op de kades, zoals zieke bomen of bomen die aan het eind van hun levensduur zijn en gebreken vertonen. Deze bomen moeten dan ook worden gekapt.'

Aan deze gracht is rechts de kademuur al gerestaureerd en voorzien van nieuwe bomen.

echter geen optie. Dat moeten we misschien nog beter aan de inwoners uitleggen.' De immense klus zal een paar decennia duren, maar dan kunnen de Amsterdammers en de vele bezoekers van de hoofdstad wel blijven genieten van de historische grachtengordel en de vele bomen die de kades zullen blijven sieren.

Scan, lees & deel!